

Andrzej Kotala, Anna Brzozowska *

Akademia Rolnicza w Krakowie, *Politechnika Częstochowska

ROLA FUNDUSZY STRUKTURALNYCH W ROZWOJU GRUP PRODUCENTÓW ROLNYCH

1. Wstęp

Z dniem wejścia w struktury unijne Polska została objęta wspólną polityką rolną i funduszami strukturalnymi. W latach 2004-2006 z budżetu Unii trafi do polskiego rolnictwa i na obszary wiejskie około 7,2 mld euro. Blisko połowa tych pieniędzy w postaci dopłat obszarowych jest przeznaczona na wsparcie dochodów rolników. Część środków zostanie wykorzystana na regulację rynku rolnego: skup interwencyjny i subsydia eksportowe. Przyczyni się to do stabilizacji rynku, a co za tym idzie, do stabilizacji dochodów rolników (Gurgul 2004). Kolejne fundusze zostaną skierowane na wcześniejsze emerytury dla rolników, zalesianie gruntów rolnych, wsparcie dla grup producentów, poprawę jakości produkowanej żywności, a także poprawę warunków utrzymania zwierząt i ochronę środowiska. W ramach wsparcia rozwoju wsi przewiduje się także środki na inwestycje w gospodarstwach, tworzenie nowych miejsc pracy, szkolenia dla rolników i restrukturyzację zakładów przetwórczych.

2. Istota i cele współdziałania rolników

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej wymusza konieczność przyspieszenia zmian strukturalnych w rolnictwie. Głównym problemem polskiego rolnictwa jest duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych i związana z tym mała skala produkcji, ograniczająca konkurencyjność dużej części podmiotów. Niewielkie rozmiary produkcji polskich gospodarstw są także przeszkodą w integrowaniu rolnictwa z przemysłem oraz handlem i dystrybucją. Jednym ze sposobów przewyciężenia tych trudności jest zespołowe działanie producentów, umożliwiające uatrakcyjnienie oferty rynkowej dla dużych odbiorców. Ten sposób gospodarowania w rolnic-

twie zwiększa ilość oferowanych produktów, podnosi ich jakość, umożliwia zachowanie ciągłości dostaw. Taka forma działania jest zdecydowanie bardziej interesująca dla giełd towarowych, dużych hurtowni czy wreszcie sieci supermarketów niż oferta pojedynczego rolnika. Stała możliwość sprzedaży zapewnia stabilizację produkcyjną i uzyskanie określonego poziomu dochodów. Tego typu dążenia od wielu lat są podejmowane w krajach o rozdrobnionym rolnictwie i dotyczą przede wszystkim tych kierunków działalności, w których stosuje się pracochłonne technologie (Brzozowska, Kotala 2004).

Rozwój grup producenckich w polskim rolnictwie stwarza nowe możliwości działania, pozwalające na obniżenie kosztów produkcji i ograniczenie ryzyka rynkowego. Połączenie oferty rynkowej wielu gospodarstw zwielokrotnia ich siłę ekonomiczną i możliwości działania na rynku, otwiera również nowe kanały zbytu, z których pojedyncze gospodarstwa nie mogły korzystać. Wzmacnia także pozycję negocjacyjną w kontaktach handlowych z odbiorcami produktów i dostawcami środków produkcji (Brzozowska 2002).

Należy też zauważyć, że polityka państwa w zakresie rozwoju rolnictwa została już w dużej mierze zorientowana na przyspieszenie pozytywnych tendencji, które mogą zwiększyć tempo przemian strukturalnych w tym sektorze oraz przyspieszyć działania ułatwiające tworzenie nowych form gospodarowania.

Grupy producenckie mogą zarówno usprawnić proces produkcyjny, jak i zwiększyć jego efektywność, by w ten sposób poprawić dochody rolników z własnej produkcji. Poprawa dochodowości jest, zdaniem Brzozowskiego (2003), celem nadrzędnym, osiąganym poprzez pośrednie korzyści wynikające ze wspólnego działania.

3. Podstawy prawne udzielania pomocy finansowej

Przepisy, na podstawie których Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa może udzielać pomocy grupom producenckim, zawarte zostały w dwóch ustawach. Ustawa o grupach producenckich i ich związkach została uchwalona przez Sejm RP 15 września 2000 r. i ogłoszona w DzU nr 88 z dnia 20 października tego samego roku. Drugą ustawą, w której zawarte są przepisy dotyczące funkcjonowania grup producenckich na rynku owoców i warzyw, jest Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o organizacji rynków owoców i warzyw, rynku chmielu, rynku tytoniu oraz rynku suszu paszowego (DzU 2001 nr 3). Ponadto 15 marca 2001 r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wydał Rozporządzenie w sprawie wykazu produktów i grup producentów, dla których mogą być utworzone grupy producentów rolnych, minimalnej rocznej wielkości produkcji towarowej oraz minimalnej liczby członków grupy producentów rolnych (DzU 2001 nr 26; Brzozowski 2003).

Kolejną ustawą, która weszła w życie z dniem 3 sierpnia 2004 r., była uchwalona 18 czerwca 2004 r. Ustawa o zmianie ustawy o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw (DzU nr 162, poz. 1694). Według znowelizowanej ustawy członkami grup mogą być nie tylko osoby fizyczne, ale

również jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, a także osoby prawne prowadzące gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisów o podatku rolnym lub prowadzące specjalną działalność rolniczą. Zmiana ta stanowi dostosowanie się prawa polskiego do prawa unijnego, a wynika z praktycznych doświadczeń w dotychczasowym funkcjonowaniu i działalności grup producentów rolnych. Zmianie uległ zapis o wysokości przychodów ze sprzedaży produktów lub grup produktów wytworzonych w gospodarstwach członków grupy, które w nowej formie muszą stanowić więcej niż połowę przychodów grupy ze sprzedaży produktów lub grup produktów, dla których została utworzona. Wspomniany zapis stanowi pewne udogodnienie dla grup, ułatwiające im wypełnianie warunków ustawy oraz uzyskiwanie pomocy finansowej.

Nowelizacja ta reguluje poza tym kwestię nadzoru wojewodów nad działalnością grup oraz szczegółowo omawia problem przeprowadzania kontroli administracyjnej przez wojewodę.

4. Zakres i formy wspierania grup producentów rolnych

Jedną z podstawowych zasad polityki strukturalnej UE jest koncentracja środków, oznaczająca integrację środków finansowych oraz konieczność wyznaczenia celów i regionów, które mają być finansowane przez fundusze unijne. W ramach tej zasady istnieje sześć priorytetowych obszarów określanych jako cele. Tworzenie grup producentów rolnych jest jednym z przedsięwzięć służących przyspieszeniu przemian strukturalnych w rolnictwie w ramach reformy WPR. Analiza powyższych uwarunkowań prowadzi do wniosku, iż rozwój grup producenckich w Polsce to podstawowe zadanie na najbliższy okres, od tego zależy bowiem prawidłowe funkcjonowanie polskiego rynku rolnego i dostosowanie się do wymogów stawianych przez Unię Europejską (Kowalska 2002). Dobrze funkcjonująca grupa producentów ułatwia rolnikom przechodzenie na wyższą efektywność gospodarowania, konsumentom natomiast zapewnia dobry jakościowo i możliwie tani produkt spożywczy.

Grupa rolników tworząca zespół producentów może otrzymać wsparcie z budżetu krajowego, a również z funduszy współfinansowanych przez UE w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW). Pomoc ta skierowana jest do tych grup producentów rolnych, które wpis do rejestru wojewody otrzymały 1 maja 2004 r., a ich działalność prowadzona jest zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów i ich związkach wraz z późniejszymi zmianami. Pomoc ta będzie miała charakter rocznych płatności, naliczanych na podstawie rocznej wartości netto produkcji sprzedanej, wytworzonej w gospodarstwach członków grupy. Wsparcie może być udzielane na zakładanie i administracyjne koszty działania grup producentów rolnych, w okresie 60 miesięcy od dnia wydania decyzji o wpisaniu grupy do rejestru wojewody i wykształcenia systemu wspólnej sprzedaży produktów. System taki ma doprowadzić do koncentracji, przygotowania i konfekcjonowania sprzedaży oraz organizacji dostaw do hurtowni,

powinien również gwarantować odpowiednie informacje na temat produkcji i możliwości zbytu.

Jak już wspomniano, pomoc finansowa dla grup producenckich realizowana jest w formie rocznych płatności w ciągu pierwszych pięciu lat od daty wpisania grupy do rejestru prowadzonego przez wojewodę, a ich wysokość wyniesie odpowiednio 5%, 5%, 4%, 3%, 2% wartości produkcji sprzedanej do kwoty 1 000 000 euro. Gdy wartość produkcji sprzedanej przekroczy 1 000 000 euro, grupa taka otrzyma w kolejnych 5 latach pomoc w wysokości 2,5%, 2,5%, 2%, 1,5% i 1,5% wartości sprzedanej. W obydwu wypadkach pomoc ta jednak nie może być wyższa niż 1 000 000 euro, w pierwszym i drugim roku, 80 000 euro w trzecim roku, 60 000 euro w czwartym roku oraz 50 000 euro w piątym roku.

Możliwość skorzystania z pomocy finansowej w ramach *Wsparcia grup producentów rolnych* powinna stanowić dla rolników zachętę do organizowania się w grupy. Środki finansowe pochodzące z funduszy Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich służyć mają zmniejszeniu kosztów produkcji na rzecz podniesienia dochodów rolników. Realizować się to może np. poprzez wspólny zakup środków do produkcji. Poza tym tego rodzaju pomoc umożliwi rolnikom poprawę jakości produkcji, jako wynik zastosowania wspólnych technologii produkcji, oraz jednolite zasady w kwestii informacji o produkcji, plonach oraz dostępności produktów. Przytoczone zasady przyznawania pomocy finansowej skierowane są tylko do grup producentów rolnych, działających w sektorach określonych omawianą ustawą. Zatem ten rodzaj pomocy nie jest przewidziany dla producentów owoców i warzyw, grzybów, orzechów oraz ryb.

Grupa producentów rolnych występująca z wnioskiem o przyznanie pomocy finansowej objętej Planem Rozwoju Obszarów Wiejskich jest zobowiązana do złożenia wniosku w oddziale regionalnym ARiMR w terminie nie późniejszym niż 6 miesięcy od daty zarejestrowania grupy. Do wniosku należy dołączyć decyzję administracyjną wojewody. Wnioski będą oceniane według kolejności ich złożenia. Następnie, po rozpatrzeniu wniosku, będą wydawane decyzje administracyjne w sprawie przyznania środków finansowych.

Dofinansowanie ze środków UE powinno zachęcić rolników do organizowania się w grupy. W Polsce problem ten jest szczególnie istotny ze względu na duże rozdrobnienie rolnictwa. Średnie polskie gospodarstwo o powierzchni ok. 8 ha nie jest w stanie wyprodukować dużej partii jednolitego towaru, którą to partię mogłoby samodzielnie zaoferować nie tylko eksporterom, ale również odbiorcom hurtowym czy dużym jednostkom handlowym. Skala produkcji takiego gospodarstwa osłabia siłę przetargową przy negocjowaniu warunków sprzedaży towarów. Znamienne jest jednak, że grupa producentów w ciągu całej swojej działalności może otrzymać wsparcie tylko jeden raz. Nie jest to w żaden sposób zależne od źródeł tej pomocy, czyli budżetu krajowego bądź funduszy współfinansowanych przez UE.

Państwo polskie, mając na celu dostosowanie się do praw rządzących w UE, zachęca rolników do tworzenia grup również finansowo poprzez refundację części funduszu założycielskiego ze środków Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji

Rolnictwa, a także uzyskanie gwarancji państwa na fundusz założycielski. Wsparciem objęte mogą być również: bezpośrednia dotację do produkcji (zakładana jest 3 procentowa dotacja przez pierwsze 5 lat, na wzór prawa funkcjonującego w UE), zwrot kosztów doradztwa przy powoływaniu i prowadzeniu grup producenckich, zwolnienie z podatku dochodowego i podatku od nieruchomości oraz przekazanie części akcji z giełd rolno-towarowych nowo powstającym grupom producenckim w ciągu 5 lat ich funkcjonowania. Powyższe formy nie mają waloru administracyjnego, ale dobrowolny.

Ważny aspekt tworzenia grup producenckich wynika z konieczności wdrożenia dorobku prawnego Unii Europejskiej (*acquis communautaire*) do prawodawstwa polskiego.

5. Podsumowanie

Akcesja Polski do UE otworzyła przed naszym rolnictwem szereg nowych wyzwań. Polska, już jako członek Zjednoczonej Europy, musi sprostać wielu zobowiązaniom w kwestii dostosowania wsi do założeń unijnych – a musi się to dokonać w procesie integracji nieodzownie wiążącym się z koniecznością bardzo głębokich przeobrażeń, których realizacja pomoże uzyskać, nowy, lepszy wizerunek polskiej wsi. Jednak zmiany, nawet te najmniejsze, wymagają środków finansowych.

Ze względu na członkostwo w Unii, problem przyspieszenia procesu tworzenia organizacji producentów nabiera szczególnego znaczenia. Choć tworzenie takich organizacji nie jest obligatoryjne, gdyż powstają one z własnej inicjatywy producentów, to jednak wejście Polski do UE uzasadnia powstawanie takich grup, gdyż ich istnienie jest warunkiem dostosowania mechanizmów polskiego rynku do analogicznych mechanizmów stosowanych w UE. Tym samym poszerza się możliwość uzyskania środków unijnych przeznaczonych w ramach planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na działania *Wsparcie grup producentów rolnych*.

Pomoc finansowa udzielana organizacjom służy celom Unii i dlatego musi znajdować się pod jej kontrolą. Unia chce mieć pewność, że organizacje spełniają wszystkie warunki niezbędne do ich uznania i wszystkie warunki niezbędne do uzyskania pomocy oraz gwarancje, że przydzielone środki przeznaczone są na podejmowanie przez grupy producentów konkretnych działań prowadzących do osiągnięcia przez nie określonych celów, o czym była mowa w punkcie 4 niniejszego opracowania.

Przedstawione wyżej niektóre zasady i formy pomocy finansowej udzielanej grupom producenckim przez Unię Europejską pokazują, jak dużą wagę przywiązuje się do ich powstawania, a następnie do zwiększania aktywności producentów w działaniach marketingowych. Dlatego też z efektów wspólnego działania na rynku powinni także korzystać w jak największym stopniu polscy rolnicy i podejmować próby tworzenia grup producenckich, które będą zdolne przekształcać się w grupę

producentów w rozumieniu przepisów Unii Europejskiej i korzystać ze wsparcia przewidzianego dla tego typu organizacji.

Literatura

- Brzozowska A., Kotala A., *Restructuring of Farming in South Poland as a Reflection of Horizontal Integration in Agriculture*, [w:] M. Nowicka-Skowron, Ralph Lescroart, P. Pachura, *Technology & Economy in Industrial Reconversion*, Virton 2004.
- Brzozowska A., *Grupy producenckie a pozycja przetargowa producentów na rynku żywności*, materiały konferencji naukowej, „Międzynarodowy marketing innowacyjny w krajach Europy Środkowo-Wschodniej”, Brześć 2002.
- Brzozowski B., *Pomoc finansowa dla grup producenckich*, „Wieś i Doradztwo” 2003, nr 1(33).
- Gurgul E., *Kompendium wiedzy o agrobiznesie*, Wydział Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2004.
- Kowalska A., *Grupy producentów rolnych jako sposób na sukces po integracji Polski z Unią Europejską*, KCDRRiOW, Brwinów 2002.

THE ROLE OF STRUCTURAL FUNDS IN THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCERS' GROUPS

Summary

The important element to adjust Poland to the European Union structures is the creation of agricultural producers' groups. The tasks done jointly by farmers contribute to the realisation of objectives and rules of the Common Agricultural Policy. According to aforementioned policy plenty of undertakings supporting agricultural producers' groups are financed by structural funds. The access to the European Union funds as well as the possibility of competition with economically strong Union farms will depend on the level of development of producers' organizations in Poland. To encourage farmers to practical activities towards adjusting the new requirements, an economical incentives to producers' cooperation are presented. However, the producers must have been up to difficult conditions imposed by the European Union in the area of supporting the agricultural producers' groups.